

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vitruvius Itervm Et Frontinus

Vitruvius

Florentiae, 1513

De balnearu[m] dispositionibus & partibus. Cap. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12979

LIBER

tur aquarum abundantia, & ita sicca, & sine humore perfecta fuerint ambulationes, Præterea in his operibus thesauri sunt ciuitatibus in necessariis rebus à maioribus cõstituti, In cõclusionibus enim reliqui omnes faciliores sunt apparatus q̄ lignorum, Sal enim facile ante importatur, frumenta publica priuatimq; expeditius cõgeruntur, & si desint holerebus, carne, seu leguminibus defenditur, Aquæ fossuris puteorum, & de cœlo repentinis tempestatibus ex tegulis excipiuntur. De lignatione quæ maxime necessario est ad cibum excoquendum, difficilis & molesta est apparatus, q̄ & tarde cõportatur, & plus cõsumitur, In eiusmodi temporibus, tunc eæ ambulationes aperiuntur, & mensuræ tributim singulis capitibus designantur, ita duas res egregias hypathræ ambulationes præstant, unam in pace salubritatis, alteram in bello salutis, Ergo his rōnibus ambulationum explicationes nō solum post scenam theatri, sed etiam omnium deorum templis effectæ, magnas ciuitatibus præstare poterunt utilitates, Quoniam hæc à nobis satis uidetur esse exposita, nunc insequetur balnearum dispositionum demonstrationes.

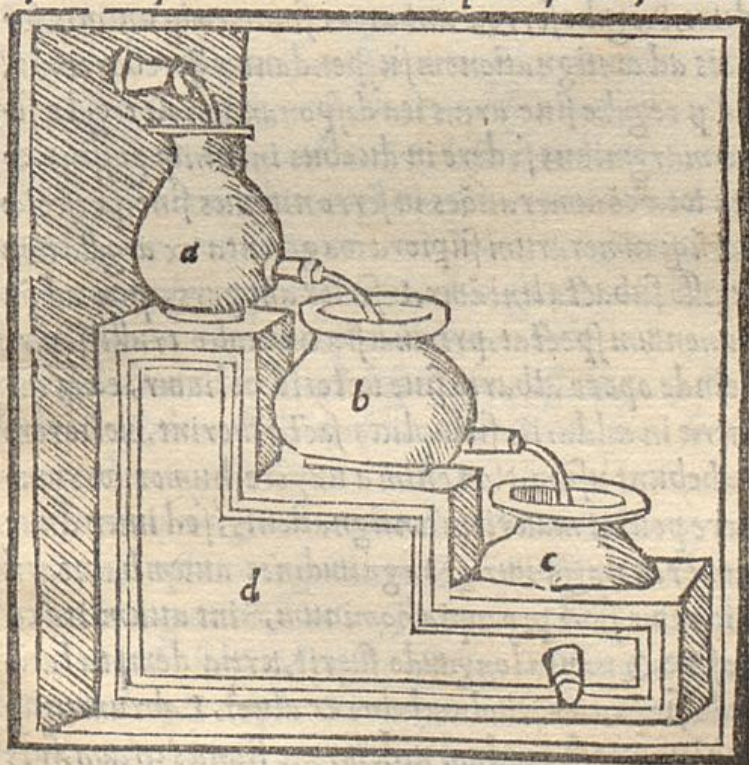
De balnearum dispositionibus & partibus.

Caput.

X.

Rimum eligendus locus est q̄ calidissimus, id est, auersus à septentriōe, & aquilone. Ipsa autem caldaria tepidariaq; lumē habeant ab occidēte hyberno, Sin autem natura loci impedierit, utiq; à meridie q̄ maxime tempus lauandi à meridiano ad uesperum est cõstitutum, & iem est.

animaduertēdum, uti caldaria muliebria uiriliaq; coniuñcta, & in iisdem regionibus sint collocata, Sic enim efficietur, ut in uasaria ex hypocausto cōmunis sit usus eorum utrisq; . A hena supra hypocaustū tria sunt componēda, unum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium, & ita collocanda, uti ex tepidario in caldarium, quantum aqua caldæ exierit, ifluat, De frigidario in tepidariū ad eūdē modū, ut studinesq; alueorum ex cōi hypocausti calefaciētur.

a. frigidarium
 b. tepidarium
 c. caldarium
 d. hypocaustum.

Suspensuræ caldarium ita sunt faciendæ, uti primum sesquipedalibus tegulis solum sternatur inclinatum ad hypocaustum, uti pila cum mittatur, nō possit intro resistere, sed rursus redeat ad præfurniū,

LIBER

ipsa per se ita flāma facilius peruagabitur sub suspē
 sione, supraq; laterculis beffalibus pilæ struātur ita
 dispositæ, uti bipedales tegulæ possint supra eē col-
 locatæ. Altitudinem autem pilæ habeant pedū duo-
 rum, eæq; struuntur argilla cum capillo subacta, su-
 praq; collocentur tegulæ bipedales, quæ sustineant pa-
 uimentum, Concamerationes uero si ex structura factæ
 fuerint, erunt utiliores, Sin aut cōtignatiōes fue-
 rint, figlinū opus subiiciatur, Sed hoc ita erit facien-
 dum, Regulæ ferreæ aut arcus fiant, eæq; uncinis fer-
 reis ad cōtignationem suspendantur q̄ creberrimis,
 eæq; regulæ siue arcus ita disponantur, ut tegulæ si-
 ne marginibus sedere in duabus inuehiq; possint, &
 ita totæ cōcameratiōes in ferro nitentes sint perfectæ
 earūq; camerarum superiora cōagmenta ex argilla cum
 capillo subacta liniātur. Inferior aut pars, quæ ad pa-
 uimentum spectat, primū testa cum calce trullissetur,
 deinde opere albario siue tectorio poliatur, eæq; ca-
 mera in caldariis si duplices factæ fuerint, meliorem
 habebunt usum. Non enim a uapore humor corrumpere
 poterit materiem cōtignationis, sed inter duas
 cameras uagabitur. Magnitudines autem balneariū
 uidentur fieri pro copia hominum, Sint autem ita cō-
 positæ, Quanta longitudo fuerit, tertia dempta lati-
 tudo sit præter scholam labri & aluei, Labrum utiq;
 sub lumine faciendum uidetur, ne stantes circum, suis
 umbris obscurent lucem, Scholas autem laborum ita
 fieri oportet spatiosas, ut cū priores occupauerint lo-
 ca, circum spectantes reliqui rectæ stare possint, Al-
 uei autem latitudo inter parietem & pluteum ne mi-

nus sit pedes senos, ut gradus inferior inde auferat,
 & puluinus duos pedes, Laconicū sudationesq; sunt
 coniungendæ tepidario, eaq; q̄ lata fuerint, tantam
 altitudinem habeant ad imam curuaturam hemisphe
 rii, mediumq; lumen in hemispherio relinquatur, ex
 eoq; clypeum æneum catenis pendeat, per cuius redu
 ctiones & demissiones perficietur sudationis tempe
 ratura, ipsumq; ad circumferri oportere uidentur, ut
 æqualiter à medio, flammæ uaporisq; uis per curua
 turæ rotundationes peruagetur.

De palestrarum ædificatione & xystis. Caput. XI.

Nunc mihi uidentur (tametsi non sint itali
 cæ consuetudinis) palestrarum ædificatio
 nes tradere explicare, & quemadmodum
 apud græcos constituantur monstrare. Constituntur
 autem in tribus porticibus exedræ spatiosæ habentes
 sedes, in quibus philosophi, rhetores, reliquiq; q̄ stu
 diis delectantur sedentes disputare possint. In pale
 stris peristylia quadrata siue oblonga, ita sunt faciē
 da, uti duorum stadiorum habeant ambulatiōis cir
 cuitionem, quod græci uocant δίαλον, ex quibus tres
 porticus simplices disponantur, quartaq; quæ ad me
 ridianas regiones est conuersa, duplex, uti cum tēpe
 states uentose sunt, nō possit aspergo in interiorē par
 tem puenire. In duplici autem porticu collocentur hæc
 membra, Ephœbeum in medio (hoc autem est exedra
 amplissima cum sedibus, quæ tertia parte longior sit
 q̄ lata) sub dextro corticeum, deinde proxime conni
 sterium, à cōisterio in uersura porticus frigida la
 uatio, quæ græci λουρὸν uocant, ad sinistrā ephœ